

УДК 81'255.4=030=112.2.=161.2

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2021.134.3512>

СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА В РОМАНІ ТОМАСА БРУССІГА “AM KÜRZEREN ENDE DER SONNENALLEE” ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Ольга Кучма

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033
o_kuchma@ukr.net*

Євгенія Тимченко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033
e_tymchenko@ukr.net*

У статті здійснено дослідження перекладацьких стратегій та прийомів відтворення стилістично маркованої лексики (діалектизмів, жаргонізмів, історизмів часів НДР, експресивних позначень осіб тощо) роману відомого німецького письменника Т. Бруссіга “Сонячна алея”. На основі лінгвістичних теорій еквівалентності у перекладознавстві обґрунтовано доцільність вживання поняття “стилістична еквівалентність” та “стилістична щільність”. Встановлено вищу стилістичну щільність перекладу за рахунок відтворення нейтральної лексики оригіналу стилістично зниженою. Охарактеризовано проблеми відтворення діалектного та жаргонного мовлення, а також експресивного позначення осіб як одного з важливих авторських засобів гумору. Виявлено стилістичну еквівалентність у передачі зниженої лексики молодіжного сленгу та особливості авторського стилю перекладача. Окреслено перспективи подальших досліджень еквівалентності перекладу на інших текстових рівнях.

Ключові слова: стилістично маркована лексика, діалектизми, жаргонізми, експресивні позначення осіб, переклад, стилістична еквівалентність, стилістична щільність.

Вступ. Для художніх творів характерна наявність стилістично маркованих елементів різних рівнів, які створюють у своїй взаємодії неповторний стиль автора. Тому “стилістична вагомість вихідного тексту має бути одним з найсуттєвіших параметрів, що їх враховує перекладач” [5, с. 184]. Відповідно до того, наскільки перекладачеві вдалося відтворити стильову структуру твору, залежить рівень еквівалентності оригіналу та перекладу, а це дуже важливо для сприйняття твору іншомовним читачем. Значну роль серед цих засобів відіграють елементи лексичного рівня.

Томас Бруссіг належить до письменників, що використовують у своїй творчості всі особливості так званої постмодерністської літератури, вводячи в текст значну кількість інтертекстуальних елементів, алюзій, інтегруючи до своїх творів анекдотичний наратив, використовуючи високу та знижену лексику для створення гумористично-іронічного ефекту [3; 20; 23]. Саме тому **метою** статті є встановлення стратегій та прийомів для досягнення стилістичної еквівалентності на лексичному рівні у романі Т. Бруссіга “Сонячна алея” в українському перекладі Софії Онуфрив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазвичай еквівалентність у перекладознавстві розуміють як відношення рівноцінності між мовними знаками тексту першотвору та тексту перекладу та виділяють кілька її типів [18, с. 186–191; 21, с. 163]. З п’яти типів або ж рівнів еквівалентності за класифікацією В. Коллера переклад художнього твору має забезпечувати: *конотативну еквівалентність*, тобто збереження асоціативних та символічних, культурно зумовлених значень оригіналу; *текстуально-нормативну* еквівалентність, зорієнтовану на жанрові ознаки тексту, на мовні та мовленнєві норми; та *формально-естетичну*, що стосується здебільшого поетичних творів. Зазначимо, що в перекладознавстві перші два типи часто об’єднують під рубрикою стилістичної еквівалентності [15, с. 80], яка включає стилістичне забарвлення, соціальну та локальну сферу вживання, оцінність, частотність вживання слова чи виразу, належність до певного стилістичного шару тощо. У нашому дослідженні ми послуговуємося терміном *стилістична еквівалентність*, оскільки оцінюємо стилістичну рівноцінність перекладу на лексичному рівні. Встановлення формально-естетичної еквівалентності виходить, отже, за рамки цього дослідження.

Дослідники підкреслюють, що стилістичний аспект формується на основі повторюваності стилістичних параметрів текстових одиниць – стилістичного забарвлення, контекстуального та конотативного значень [11, с. 233]. Останнім часом з’являються праці, присвячені окремим аспектам відтворення лексико-стилістичних особливостей художнього тексту в перекладі на матеріалі різних літературних жанрів та мов: відтворенню тропів та стилістично маркованих елементів [7; 16; 5], стилістичним особливостям перекладу літератури певних жанрів [6; 14], загальним проблемам та шляхам досягнення стилістичної еквівалентності в аспекті міжкультурної комунікації [2; 4; 8; 12].

Щодо досліджуваного твору Бруссіга, то його окремі лексико-стилістичні елементи в цьому плані аналізувалися лише побіжно в кількох статтях, присвячених німецько-російським перекладам [1; 11] та відтворенню заголовків в українському перекладі [10].

Методологія дослідження. Для аналізу застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи лінгвістичного аналізу: метод суцільної вибірки стилістично маркованої лексики, класифікації цієї лексики відповідно до стилістичних пластів (розмовного, фамільярного, високого) та стилістичних конотацій (сленгова, книжна, діалектна, іронічна тощо), контекстуального аналізу – для з’ясування ролі цієї лексики у тексті. За допомогою порівняльного методу виявлялися збіги та відмінності, а стилістична еквівалентність оригіналу та перекладу визначалася методом кількісних підрахунків використаних у порівнюваних фрагментах маркованих лексичних

одиниць. Для опису та систематизації перекладацьких рішень використовувався описовий метод.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. До лексико-стилістичних особливостей аналізованого роману належить вживання лексики (в тому числі фразеологізмів) різних стилістичних пластів та стилістичного забарвлення, експресивних позначень осіб, різного роду каламбурів та гри слів як засобів сміхової культури. Взаємодія цих одиниць створює унікальний ідіостиль автора, який надзвичайно важко піддається відтворенню засобами іншої мови.

Розгляньмо детально окремі стилістично марковані одиниці. Домінантною особливістю цього роману є вживання лексики зниженого стилю (розмовно-фамільярної) в поєднанні з окремими словами та виразами високого стилю. Загалом розмовно-фамільярну лексику, зокрема, молодіжний сленг передано відповідними словами та виразами цього ж стилістичного маркування, наприклад: *тусуватися, тотально, супер, клас, круто, кльово, капсу, кайф* тощо. Проте для більш точного з'ясування питомої ваги маркованих лексичних одиниць було порівняно окремі фрагменти, насичені такою лексикою, та підраховано кількість слів та виразів зниженого стилю (розмовно-фамільярних та сленгових) в оригіналі та перекладі. Таких фрагментів було проаналізовано 7: фрагмент 1 [24, с. 11–15; 25, с. 8–12], фрагмент 2 [24, с. 23–31; 25, с. 19–27], фрагмент 3 [24, с. 43–49; 25, с. 38–43], фрагмент 4 [24, с. 51–58; 25, с. 44–50], фрагмент 5 [24, с. 73–84; 25, с. 65–75], фрагмент 6 [24, с. 111–117; 25, с. 98–105], фрагмент 7 [24, с. 121–133; 25, с. 114–120]. Загалом кількість лексичних одиниць зниженого стилю в аналізованих фрагментах розподіляється так:

Таблиця 1

**Кількість лексичних одиниць зниженого стилю
в оригіналі та перекладі**

Фрагмент	1	2	3	4	5	6	7	Разом
Оригінал	21	18	12	25	17	13	17	123
Переклад	33	24	15	37	21	23	28	181

Отже, було виявлено схильність перекладачки до частішого їх застосування порівняно з оригіналом, а саме, в перекладі близько третини нейтральних слів та виразів передано фамільярно-розмовними чи сленговими відповідниками. Наприклад, у фрагменті 1, де описується молодіжна “тусовка”, це такі слова та вирази: *die vom Platz – тусовщику, und zwar – акупам, Freund – друган, merkte – зметукував, nicht durchkommen würde – номер не пройде*; у фрагменті 4: *mit vielen Vorstrafen – за плечима була не одна відсидка, fuhr – почесав, auf die Idee kommt – стрілило в голову*; у фрагменті 6: *aber so einfach war das nicht – таке запахло*; у фрагменті 7: *eifersüchtige Frau – ревнивою мегерою, daß er auch böseartig werden kann – влаштувати йому запахло*. Це робить текст фамільярно-зниженим та більш емоційно насиченим, ніж оригінал (пор.: Я. Рецкер про переклади з західноєвропейських на слов'янські мови [9, с. 135]), та свідчить про більшу стилістичну щільність перекладу [пор.: 11, с. 236]. Такі само

випадки спостерігаються і в інших фрагментах: *konnte sich nicht herausreden* [24, с. 22] – не міг відмазатися [25, с. 19], *niemand so viele schlechte Noten hatte* [24, с. 23] – не встигали нахапати поганих оцінок [25, с. 49], *einen langsamen Titel* [24, с. 25] – медляк [25, с. 21], *war klug genug* [24, с. 48] – вистачило кленки в голові [25, с. 42], *sich ganz besondere Mühe gaben* [24, с. 73] – хочеш не хочеш, а старалися більше [25, с. 65].

Іноді нейтральна чи розмовна лексика передається навіть за допомогою грубої та вульгарної, що, на наш погляд, взагалі недопустимо, особливо враховуючи меншу терпимість української мовної норми до таких виразів: *Mann, was der alles weiß!* [24, с. 57] – Бляха муха, чувак в курці! [с. 50], *frisurmäßig war er erstmal im Keller* [24, с. 68] – на голові у нього було чортзна-що [25, с. 61].

Ще більші розходження між оригіналом та перекладом спостерігаються у випадках, коли досягається стилістико-прагматичний ефект, протилежний до авторського наміру. Завдяки контрасту поєднання слова високого стилю *inbrünstig* з жаргонним *O Mann, ist das verboten!* [24, с. 12] створюється гумористичний ефект, якого немає в перекладі, доповненому натомість ще одним сленговим словом *друган*: *Marjo – Міхин друган – у захваті кричав: “Пацани, це цілковито заборонено!”* [25, с. 9] (де *цілковито* за стилем вступає в конфлікт з вигуком *Пацани*, а читач навряд чи повірить у те, що хтось може бути у *захваті* від заборони). Те саме можна сказати про відтворення книжного *subversiver* [24, с. 11] за допомогою сленгового *крутіше* [25, с. 8]. Не передається гумористичний ефект від такого вкраплення слів високого чи офіційного стилю в розмовний контекст і в інших фрагментах. Щоправда, певна компенсація спостерігається в іншому місці, де замість нейтральних слів оригіналу вжито поетизми *вуста* [25, с. 25], *рамена* [25, с. 50]; проте загалом ця особливість стилю автора не передається в перекладі.

Оскільки дія роману відбувається в Берліні, Томас Бруссіг використовує елементи берлінського діалекту для створення мовного портрета героїв. Загальновідомо, що діалектизми однієї мови не можуть бути відтворені діалектизмами іншої, тому діалектальну маркованість можна замінити на соціолектальну чи ідіолектальну або ж додати інші сигнали розмовності, що виконували б таку саму функцію, як і діалектні вкраплення, тобто робили б текст емоційнішим [13, с. 343–345; 17, с. 278; 22, с. 91–93]. Саме тому в перекладі не передаються фонетичні особливості берлінського діалекту, бо в цьому контексті важлива лише розмовна тональність і тому для збереження стилістичної еквівалентності цілком достатньо вживання відповідної розмовної та просторічної лексики.

По-іншому треба підходити до тих діалектних особливостей, які несуть важливе навантаження в певних епізодах. Зокрема, гості з Саксонії, що деякий час жили в родині Куппішів, вживають елементи саксонського діалекту, що призвело до непорозуміння у спілкуванні родини з гостями. Відсутність в українській мові артикля не дає можливості передати граматичну особливість діалекту – вживання артикля з іменами (*die Jana*), внаслідок чого родина сприйняла ім'я *Яна* як *Діана*: “*Bis Familie Kuppisch dahinterkam, glaubte sie, Udos Freundin hieße Diana, aber sie hieß Jana; Olaf und Udo nannten sie immer nur die Jana*” [24, с. 84]. Перекладачці вдалося відтворити

ситуацію непорозуміння за допомогою додавання слова-паразита *mina*, внаслідок чого ім'я Ксені перетворилося на Ксантіпа. “Олаф та Удо, які після кожного власного імені додавали слівце *mina*. Поки родина Куппішів допетрала, що до чого, вони думали, що подружка Удо називається Ксантипа, хоча вона називалася Ксеня” [25, с. 75]. Можливо, для збереження фонетичної подібності краще було б вжити скорочену від імені *Оксана* форму *Ксана*.

З іншого боку, невиправданим є вживання в перекладі діалектизмів західного регіону України (*мешти*, *вуйко*, *прошмуглювати*, *напуцовані мешти*, *майтки*, *зуна*, *кумпель*). Можливо, дядька Гайнца названо вуйком, щоб підкреслити його іншорідність для мешканців НДР, його походження з Західного Берліна, проте український читач все одно асоціюватиме його з Західною Україною. Про інші слова навіть таке припущення неможливе, оскільки вони описують повсякденне життя в Східному Берліні. Очевидно, діалектизми є природною ознакою стилю усного мовлення перекладачки як представниці свого регіону, проте для інших регіонів України ці слова асоціюються лише з певною українською місцевістю, тому виникають запитання з приводу того, які ж функції мають ці діалектизми в романі, адже використання того чи іншого діалекту мови перекладу потрапляє в конфлікт з реальним змістом, з місцем дії, з культурною ідентичністю дійових осіб [13, с. 343–344]. Отже, у цих випадках стилістичної еквівалентності перекладу не досягнуто.

Слова та вирази армійського жаргону використовуються в епізодах спілкування у військкоматі та в родині головного героя. Передаючи мову Берндта, брата головного героя, який приїхав у відпустку під час служби в армії, автор використовує клішовані слова та вирази офіційного спілкування солдатів з офіцерами, з одного боку, та солдатського жаргону, з іншого. Метою використання жаргону є сатиричне зображення цього спілкування, повна зміна мовлення у зв'язку зі зміною обставин, абсолютна незрозумілість цього жаргону для інших. Саме це відтворює перекладачка, досягаючи стилістико-прагматичної еквівалентності за допомогою солдатського жаргону: в 16 рядках в оригіналі вжито 29 слів та виразів [24, с. 116–117], а у перекладі – 34 [25, с. 104–105], наприклад, *Effi sein kein Seil – бути духом – це мрак!* На запитання про те, як йому сподобалося в театрі, Берндт відповів, вживаючи кліше офіційного мовлення “*Nach dem Einrücken in den Zuschauerraum bezog ich in Reihe acht meine Stellung. Keine besonderen Vorkommnisse*” [24, с. 33], це передано стилістичним еквівалентом “Після вступу до глядацької зали я зайняв свою позицію у восьмому ряді. Жодних надзвичайних подій” [25, с. 28]. А от запитання *Können wir bald Essen fassen?* [24, с. 33], сформульоване в оригіналі з клішованим “терміном” армійського спілкування “*Essen fassen*”, українським відповідником якого має бути “приймання їжі”, передано виразом *Жерти колись dadуть?* [25, с. 28] з грубим стилістичним забарвленням, що порушує стилістичні норми спілкування в родині Куппішів.

Стилістично марковані позначення осіб у романі можна розділити на дві групи. Першу групу становлять прізвиська, які підлітки дають один одному. Вони характеризуються жаргівливим забарвленням та мають в основі певні ознаки зовнішності чи особливостей характеру героїв. Деякі з них пояснюються в тексті. Зокрема, це *Brille/Linza*, “*der schon so viel gelesen hatte, daß er sich nicht nur die Augen*

verdorben hatte, sondern auch mühelos arrogant lange Sätze sprechen konnte“ [24, с. 12], “який прочитав уже стільки книжок, що не лише зіпсував собі очі, але й без найменших зусиль вимовляв довжелезні мудреznі речення” [25, с. 10], *Wuschel/Патлатий*, “der so genannt wurde, weil er aussah wie Jimmi Hendrix“ [24, с. 12] “якого так називали, бо він був подібним на Джімі Гендрікса” [25, с. 10], Schrapnell/Шрапнель (ґрунтується на однаковому образі щодо обличчя в ластовинні) “daß ein Schrapnell ihr Gesicht verwüstet haben muß” [24, с. 23], ”її обличчя, напевно, спустошила шрапнель” [25, с. 20]. Щоправда, *спустошила* є дослівним перекладом і звучить штучно, очевидно, доцільніше було б вжити слово “посікла” або “покоцала”. Прізвисько *Dicker* не пояснюється з огляду на прозорість мотивації, в той час як український відповідник *грубий* може позначати не лише товсту людину, а й грубу, брутальну за характером. Проте загалом у перекладі досягається той самий ефект.

До другої групи належать емоційні позначення представників певних соціальних груп. Приміром, головний герой вигадує слово для позначення гомосексуалів, які брали участь у школі танців, *Tourniertanzschwuchtel*, основним елементом якого є розмовне *Schwuchtel*. Хоча існує відповідний словниковий варіант *педик* з таким самим стилістичним забарвленням, перекладачка вдало обрала свій варіант – *голубка*, оскільки це слово, як і слово оригіналу, має форму жіночого роду й тим самим підкреслює жіночну манеру поведінки цих чоловіків. Український читач асоціює це слово з жаргонними *голубий* та *голубець*.

Іншим прикладом є слово *Zoni*, яким західні німці називали жителів Східного Берліна. У німецькій мові *Zoni* походить від слова *Zone* (скорочене від *Східна зона*). В українській мові слово *зона* викликає асоціації з місцями позбавлення волі, а щодо Берліна вживалося слово *сектор*. Проте навряд чи від цього слова можна було б утворити похідне, яке могло б позначати особу. Тому перекладачка пішла іншим шляхом, створивши демінутивну форму *дедерончик* від сленгового позначення туристів з НДР (гра слів: *DDR – Dederon*), поширеного серед гідів радянського Інтуристу 80-х років минулого століття (*дедерон* – поліамідне волокно, яке виготовлялося в НДР і було добре відоме в Радянському Союзі, тому що дедеронові панчохи користувалися популярністю в усіх країнах соціалістичного табору). Відповідник вдало зберігає культурно-соціальну конотацію оригіналу. Додавання демінутивного суфікса надає слову більш іронічного, знущального характеру, як і суфікса *-i* в німецькому *Zoni*. Отже, повністю передається його конотативне значення і спостерігається стилістична еквівалентність.

Проте поряд з вдалими перекладацькими рішеннями трапляються й менш вдалі. Зокрема, нейтральні скорочені слова *Trapo* (від *Transportpolizist* “транспортний поліцейський”) та *ABV* (від *Abschnittsbevollmächtigter* “дільничний інспектор”) передано за допомогою хоч теж скороченого слова, але з негативною конотацією: *мент* та *дільничний мент*. До того ж, поєднання двох останніх слів різного стилю виглядає штучним. Оскільки слово *мент* є просторічним та має зневажливе забарвлення, відбиваючи типове ставлення українців до представників правоохоронних органів, воно створює в українського читача хибний образ німецького поліцейського та його сприйняття у німецькому суспільстві. Проте характерною рисою німецького

суспільства є чітке виконання законів та повага до органів влади, в тому числі й до поліції. Це зауважує і дослідник Ю. Абашов, аналізуючи невдалий переклад цього слова у російському перекладі як *фараон* [1, с. 6].

Отже, висловлюючись термінами П. Ньюмарка, в цьому випадку має місце не стилістичний (cultural equivalent), а лише функціональний еквівалент [пор. 19, с. 82–83].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті здійсненого аналізу відтворення лексичних стилістичних засобів можна зробити висновок, що в цілому переклад маркованої лексики стилістично еквівалентний оригіналові. Однак унаслідок більшої кількості лексичних одиниць зниженого регістру переклад має більшу стилістичну щільність. Наявність у перекладі більшої порівняно з оригіналом кількості експресивної лексики (переклад нейтральних слів та виразів більш емоційно забарвленими, діалектизмами та просторіччям) підтверджує загальну тенденцію перекладів з германських на слов'янські мови. Складними для передання в перекладі прогнозовано виявилися висловлювання на діалекті та специфічному армійському жаргоні. Не відтворено гумористичного ефекту у випадках поєднання високого та розмовного стилів.

Проте, щоб повністю оцінити стилістичну еквівалентність оригіналу та перекладу на рівні всього тексту (формально-естетична еквівалентність), необхідно дослідити еквівалентність і на інших текстових рівнях. Оскільки до арсеналу важливих стилістичних засобів аналізованого роману входить його побудова, експресивний синтаксис, частково орфографія, мовні засоби з адгерентною експресивністю, то перспективи дослідження можна вбачати у порівнянні синтаксичних структур оригіналу та перекладу, зокрема, видів еліптичних речень як характерної особливості розмовного мовлення, вживання модальних часток як маркерів емоційності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абашов Ю. М. Проблема перевода реалий в произведениях современных немецких писателей на русский язык. *Основные вопросы педагогики, психологии, лингвистики и методики преподавания в образовательных учреждениях: сборник статей международной научно-практической конференции* (Знаменск, 6 мая 2014 г.). Астрахань : Издательский дом “Астраханский университет”, 2014. С. 3–7. URL: <https://asu.edu.ru/images/File/Sbornik-znamensk-maya-2014.pdf>
2. Дейнеко І. Особливості відтворення стилістичних засобів виразності в українському перекладі трилогії Дж. Голсворзі “Сага про Форсайтів”. *Науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Філологічні науки. Мовознавство. 2015. 3. С. 16–21.
3. Ільчук М. Інтермедіальний простір роману Томаса Бруссіга. *Літературознавчі обрії*. Праці молодих учених. 2015. Вип. 23. С. 130–136.
4. Ляшенко Т. Шляхи досягнення стилістичної адекватності на лексичному рівні (на матеріалі перекладу оповідання “Червоні корали” Юдіт Германн). *Іноземна філологія*. Львів, 2013. Вип. 125. С. 117–122.
5. Некряч Т. Є. Перекладацькі стратегії відтворення стилістично маркованих елементів. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. Зб. наук. праць. Вип. 7. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2001. С. 184–188.

6. Потапова А. Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. К. Ролінг) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Одеса, 2011. 20 с.
7. Пригодій О. Особливості відтворення епітетів, порівняння та алюзії в романах Ф. С. Фіццджеральда в українських перекладах М. Пінчевського. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету. 2015. Вип. 11. С. 128–133.
8. Приходько В. Інтертекстуальна взаємодія оригіналу та перекладу. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2009. Вип. 7. С. 237–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2009_7_29.
9. Рецкер Я. Теория перевода и переводческая практика. Москва : МО. 1974. 216 с.
10. Тимченко Є. П. Заголовки в романі Томаса Бруссіґа “Am kürzeren Ende der Sonnenallee” та їхнє відтворення в українському перекладі. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Філологія. Вип. 22. Маріуполь : МДУ, 2020. С. 258–266.
11. Трошина Н. Н. Стилистическая эквивалентность перевода художественного текста в аспекте межкультурной коммуникации (контрастивный аспект исследования). *Контрастивные исследования языков мира*. Мат. чтений памяти И. Н.Ярцевой. Вып. III. Москва, 2009. С. 228–240. URL:https://iling-ran.ru/conferences/2009_yartseva_collection.pdf.
12. Туришева О. Про кореляцію авторського і мовного стилю *Науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. Вип. 20. С. 90–94.
13. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). 5-е изд. Санкт-Петербург : филол. ф-т СПбУ, Москва : ООО Издат. дом ФИЛОЛОГИЯ ТРИ, 2002. 416 с.
14. Хан О. Г. Стиль “прикрашального” перекладу як приклад неадекватного відтворення ідіостилу автора у детективній оповіді. *Культура народів Причорноморья /Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского, Межвузовский центр “Крым”*. 2009. № 163. С. 96–99.
15. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215 с.
16. Шевкун А. В. Особливості перекладу індивідуально-авторських тропів (на матеріалі роману І. Мак'юєна Atonement та його перекладів укр. та рос. мовами). *Наук. вісн. Міжн. гуманіст. ун-ту*. Серія Філологія. 2019. № 42. Том 3. С. 89–92.
17. Kolb W. Sprachvarietäten (Dialekt/Soziolekt). *Handbuch Translation / Mary Snell-Hornby (Hrsg.)*. Tübingen : Stauffenburg-Verl., 1998. S. 278–279.
18. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg : Quelle und Meyer, 3. Aus. 1983. 291 S.
19. Newmark P. A. Textbook of Translation. New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore : Phoenix ELT, 1988. 311 p.
20. Rathensteiner U. Ostalgie und Intermedialität – Narratologische Perspektiven auf ausgewählte Romane und filmische Texte Thomas Brussigs/ Mag.phil. Wien, 2010. S. 87–93. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11592054.pdf>.
21. Reiß K. Adäquatheit und Äquivalenz. S. 161–176. *HERMES – Journal of Language and Communication in Business*. 1989. 2(3) URL: <https://tidsskrift.dk/her/article/view/21408/18868>.
22. Sommerfeld B. Problemfelder der literarischen Übersetzungsanalyse. Lehr- und Übungsbuch für Studierende und Lehrende der Translationswissenschaft. Poznan : Wydawnictwo naukowe UAM, 2015. 184 S. URL: https://www.researchgate.net/profile/Beate-Sommerfeld/publication/327816841_Problemfelder_der_literarischen_Ubersetzungsanalyse_

Lehr_und_Ubungsbuch_fur_Studierende_und_Lehrende_der_Translationswissenschaft_Poznan_Wydawnictwo_Naukowe_UAM_2015/links/5ba61ca7a6fdccd3cb6a45d9/Problemfelder-der-literarischen-Uebersetzungsanalyse-Lehr-und-Uebungsbuch-fuer-Studierende-und-Lehrende-der-Translationswissenschaft-Poznan-Wydawnictwo-Naukowe-UAM-2015.pdf.

23. Wehdeking V. Film, Musik und Neue Medien in der deutschen Gegenwartsliteratur. Poppe, Sandra (Hg): *Literarische Medienreflexionen. Künste und Medien im Fokus moderner und postmoderner Literatur*. Berlin : Schmidt, 2008. S. 205–222.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

24. Brussig Th. Am kürzeren Ende der Sonnenallee. Berlin : Fischer, 2013. 157 S.
25. Бруссіа Т. Сонячна алея. Роман : пер. з нім. Софії Онуфрив. Львів : Кальварія, 2005. 144 с.

REFERENCES

1. Abashov Y. M. Problema perevoda realiy v proizvedeniyakh sovremennykh nemetskiikh pisateley na russkiy yazyk [The problem of realia translation in novels of modern German authors into Russian]. *Osnovnyye voprosy pedagogiki, psikhologii, lingvistiki i metodiki prepodavaniya v obrazovatelnykh uchrezhdeniyakh: sbornik statey mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (Snamensk, 6 maya 2014 g.)*. Astrakhan': Izdatel'skiy dom "Astrakhanskiy universitet", 2014. S. 3–7. URL: <https://asu.edu.ru/images/File/Sbornik-znamensk-maya-2014.pdf>.
2. Deineko I. Osoblyvosti vidtvorennia stylistychnykh zasobiv vyraznosti v ukrayinskomu perekladi trylohii G. Golsworzi "Saga pro Forsaytiv" [Specifics of stylistic means' representation in the Ukrainian translation of "The Forsyte Saga" by J. Galsworthy]. *Naukovyy visnyk Shkhidnoevropeiskoho nats.un-tu im. Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky*. Movoznavstvo. 2015. 3. S. 16–21.
3. Ilchuk M. Intermedialnyi prostir romanu Tomasa Brussiga [Intermedial space of the novel of Thomas Brussig]. *Literaturoznachni obrii. Pratsi molodykh uchenykh*. 2015. Vyp. 23. S. 130–136.
4. Liashenko T. Shliakhy dosiahnennya stylistychnoi adekvatnosti na leksychnomu rivni (na materialy perekladu opovidannia "Chervoni koraly" Yudit Hermann) [Ways of achieving stylistic adequacy on the lexical level (as reflected in the translation of the short story *The Red Cord Bracelet* by Judith Hermann)]. *Inozemna filolohiya*. Lviv, 2013. Vyp. 125. S. 117–122.
5. Nekriach T. Ye. Perekladatski stratehii vidtvorennia stylistychno markovanykh elementiv [Translation strategies for stylistically marked elements]. *Problemy semantyky slova, rechennia ta tekstu*. Zb. nauk. prats. Vyp.7. Kyiv : Vyd. tsentr KNLU, 2001. S. 184–188.
6. Potapova A. E. Vidtvorennya stylistychnykh zasobiv u perekladi dytiachoi khudozhnoi literatury (na materialy ukraïnskykh, nimetskykh ta rosiïskykh perekladiv tvoriv Dzh. K. Rowling) [Rendering stylistic means of children's literature (based on Ukrainian, German and Russian translations of J. K. Rowling) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.16. Odesa, 2011. 20 s.
7. Pryhodiï O. Osoblyvosti vidtvorennia epitetiv, porivniannia ta aliuzii v romanakh F.S. Fitsdzheralda v ukraïnskykh perekladakh M. Pinchevskoho [Rendering distinguishing features of epithets, comparison and allusion in F. S. Fitzgerald's novels in Ukrainian

- translation by M. Pinchevsky]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. 2015. Vyp. 11. S. 128–133.
8. Prykhodko V. Intertekstualna vzaiemodiiia oryhinalu ta perekladu. *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*. 2009. Vyp. 7. S. 237–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vfik_2009_7_29.
 9. Retsker Y. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika [Translation theory and translation practice]. Moskva : MO. 1974. 216 s.
 10. Tymchenko Ye. Zaholovky v romani Tomasa Brussiga “Am kürzeren Ende der Sonnenallee” ta yikhnie vidtvorennia v ukrainskomu perekladu [Headings in Thomas Brussig’s novel “Am kürzeren Ende der Sonnenallee” and their reproduction in the Ukrainian translation]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu*. Seriiia: Filolohiia. Vyp. 22. Mariupol : MDU, 2020. S. 258–266.
 11. Troshyna N. N. Stilisticheskaya ekvivalentnost' perevoda khudozhestvennogo teksta v aspekte mezhkulturnoy kommunikatsii (kontrastivnyy aspekt issledovaniya) [Stylistic equivalency of the literary text translation in the context of intercultural communication]. *Kontrastivnyye issledovaniya yazykov mira*. Mat. Chteniy pamyati I. N. Yartsevov. Vyp III. Moskva, 2009. S. 228–240. URL: https://iling-ran.ru/conferences/2009_yartseva_collection.pdf.
 12. Turyshcheva O. Pro koreliatsiiu avtorskoho i movnoho styliu [Correlation of author’s style and language register]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho nats. un-tu im. Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo*. 2013. Vyp. 20. S. 90–94.
 13. Fedorov A. V. Osnovy obshchey teorii perevoda (lingvisticheskiye problemy) [Basic issues of translation theory]. 5-isd. SPt : filol. f-t SPbU, Moskva : OOO Izdat. Dom FILOLOGIYATRI, 2002. 416 s.
 14. Khan O. G. Styl “pykrashalnoho” perekladu yak pryklad neadekvatnoho vidtvorennia idiosyliu avtora u detektyvniy opovidi [“Prettifying” translation as an example of inadequate rendering of the author’s individual style in detective stories]. *Kultura narodov Prichernomorya / Tavricheskiy nats. un-t im. V. I. Vernadskoho, Mezhvuzovskiy tsentr “Krym”*, 2009. № 163. S. 96–99.
 15. Shveitser A. D. Teoriya perevoda: Status, problemy, aspekty [Theory of Translation: Status, Problems, Aspects]. Moskva : Nauka, 1988. 215 s.
 16. Shevkun A. Osoblyvosti perekladu indyvidualno-avtorskykh tropiv (na materialy romanu I. Mak'yua “Atonement” ta yoho perekladiv ukr. ta ros. movamy) [Specifics of translation of genuine tropes (based on the novel by I. McEvan “Atonement” and its Ukrainian and Russian translation)]. *Nauk. visn. Mizhn. humanist. un-tu*. Seriiia Filolohiia. 2019. № 42. Tom 3. S. 89–92.
 17. Kolb W. Sprachvarietäten (Dialekt/Soziolekt). *Handbuch Translation / Mary Snell-Hornby (Hrsg.)*. Tübingen : Stauffenburg-Verl., 1998. S. 278–279.
 18. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg : Quelle und Meyer, 3. Aus. 1983. 291 S.
 19. Newmark P. A. Textbook of Translation. New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore : Phoenix ELT, 1988. 311 p.
 20. Rathensteiner U. Ostalgic and Intermedialität – Narratologische Perspektiven auf ausgewählte Romane und filmische Texte Thomas Brussigs/ Mag.phil. Wien, 2010. S. 87–93. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11592054.pdf>.
 21. Reiß K. Adäquatheit und Äquivalenz. S. 161–176. *HERMES – Journal of Language and Communication in Business*. 1989. 2(3) URL: <https://tidsskrift.dk/her/article/view/21408/18868>.

22. Sommerfeld B. Problemfelder der literarischen Übersetzungsanalyse. Lehr und Übungsbuch für Studierende und Lehrende der Translationswissenschaft. Poznan : Wydawnictwo naukowe UAM, 2015. 184 S. URL: https://www.researchgate.net/profile/Beate-Sommerfeld/publication/327816841_Problemfelder_der_literarischen_Übersetzungsanalyse_Lehr_und_Ubungsbuch_für_Studierende_und_Lehrende_der_Translationswissenschaft_Poznan_Wydawnictwo_Naukowe_UAM_2015/links/5ba61ca7a6fdccd3cb6a45d9/Problemfelder-der-literarischen-Uebersetzungsanalyse-Lehr-und-Uebungsbuch-fuer-Studierende-und-Lehrende-der-Translationswissenschaft-Poznan-Wydawnictwo-Naukowe-UAM-2015.pdf.
23. Wehdeking V. Film, Musik und Neue Medien in der deutschen Gegenwartsliteratur. Poppe, Sandra (Hg): *Literarische Medienreflexionen. Künste und Medien im Fokus moderner und postmoderner Literatur*. Berlin : Schmidt, 2008. S. 205–222.

SOURCES

24. Brussig Th. Am kürzeren Ende der Sonnenallee. Berlin : Fischer, 2013. 157 S.
25. Brussig T. Soniachna aleia [At The Shorter End of Sonnenallee]. Roman /Pereklad z nimetskoï Sofii Onufriv. Lviv : Kalvariia, 2005. 144 s.

Стаття надійшла до редколегії 26.09.2021

Прийнята до друку 03.10.2021

**STYLISTICALLY MARKED WORDS AND EXPRESSIONS
IN THOMAS BRUSSIG'S NOVEL
“AM KÜRZEREN ENDE DER SONNENALLEE”
AND THEIR REPRODUCTION IN THE UKRAINIAN
TRANSLATION**

Olga Kuchma

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60, Volodymyrska Str., Kyiv, 01033
o_kuchma@ukr.net*

Yevheniia Tymchenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60, Volodymyrska Str., Kyiv, 01033
e_tymchenko@ukr.net*

The article deals with problems of literary translation on the lexical level. Translation strategies and techniques used to reproduce stylistically marked words and expressions of Thomas Brussig's novel “Am kürzeren Ende der Sonnenallee” and the equivalency of their functions in the Ukrainian translation are explored. The word choice of the well known German author targeted at creating humorous or satirical tone in his novels constitutes his own individual style which is difficult to reproduce in other languages. That is

why each new translation of his novel arouses a great interest of linguists and translato­logists. The purpose of this article, therefore, was to classify the stylistically coloured vocabulary of the novel and to examine the lexical and stylistical choices of the translator S. Onufriy, especially the means chosen to render dialectisms, slang and jargon expressions, historical words from the GDR time, expressive personal nicknames, and denominations into Ukrainian. The main terms used in this article to describe the relation between the original text and its translation are “stylistic equivalency” and “stylistic density”, their application being explained based on the linguistic theories of translation (Fedorov, Retsker, Koller, Reiß). In the article, the comparative and descriptive methods as well as the quantitative estimations were used. Seven text fragments with 123 stylistically coloured expressions of lower register were chosen for our analysis. It revealed a higher stylistic density of the Ukrainian translation compared to the German text due to the use of stylistically lower vocabulary and Ukrainian dialect words used to substitute stylistically neutral words of the German author: 181 coloured words and expressions were found. The most important translation issues regarding the reproduction of dialect, slang words and of expressive names were defined. It was discovered that the effect caused by combining words of different registers (formal and casual) had been lost in translation. Full stylistic equivalency of the youth slang translation as well as features of individual translator’s style were revealed. Several suggestions were made on how to avoid word-to-word translation in some places of the analyzed text fragments. To obtain the whole picture of formal translation equivalency, the tasks for further equivalency studies on other text levels were formulated.

Key words: stylistically marked words and expressions, dialectisms, slang expressions, expressive personal nicknames and denominations, translation, stylistic equivalency, stylistic density.